

Riksadvokaten

Sendt pr. e-post: postmottak@riksadvokaten.no

Deres ref.: 206/00122-031 RTO006
Vår ref.: 255882

Dato: 3. januar 2018

Høring - Evaluering av Transocean-saken

1. Innledning

Vi viser til høringsbrev av 21.9.2017 vedrørende ovennevnte høring.

Det er en prioritert oppgave for Advokatforeningen å drive rettspolitisk arbeid gjennom høringsuttalelser. Advokatforeningen har derfor en rekke lovutvalg inndelt etter fagområder. I våre lovutvalg sitter advokater med særskilte kunnskaper innenfor det aktuelle fagfelt og hvert lovutvalg består av advokater med ulik erfaringsbakgrunn og kompetanse innenfor fagområdet. Arbeidet i lovutvalgene er frivillig og ulønnet.

Advokatforeningen ser det som sin oppgave å være en uavhengig høringsinstans med fokus på rettssikkerhet og på kvaliteten av den foreslåtte lovgivningen.

I saker som angår advokaters rammevilkår vil imidlertid regelendringen også bli vurdert opp mot advokatbransjens interesser. Det vil i disse tilfellene bli opplyst at vi uttaler oss som en berørt bransjeorganisasjon og ikke som et uavhengig ekspertorgan. Årsaken til at vi sonderer mellom disse rollene er at vi ønsker å opprettholde og videreutvikle den troverdighet Advokatforeningen har som et uavhengig og upolitisk ekspertorgan i lovgivningsprosessen.

I den foreliggende sak uttaler Advokatforeningen seg som ekspertorgan. Saken er forelagt lovutvalget for strafferett og straffeprosess og lovutvalget for skatterett. Lovutvalget for strafferett og straffeprosess består av Halvard Helle (leder), Ann Helen Aarø, Anders Brosveet, Thomas Horn, René Ibsen, Knut Rognlien, Nicolai V. Skjerdal, Frode Sulland og Inger Marie Sunde. Lovutvalget for skatterett består av Hanna Kristin Skaarberg Holen (leder), Cecilie Amdahl, Andreas Bullen, Thor Leegaard, Stine Letterem-Eliassen og Amund Noss.

2. Sakens bakgrunn

Et utvalg oppnevnt av Riksadvokaten fikk 12. mai 2016 i mandat å avgi en rapport som belyser og evaluerer enkelte konkrete temaer i Økokrims etterforskning og i rettetføring av sak 51/05 Transocean-saken.

Utvalget avga 13. juni 2017 sin rapport «"Transocean-saken" Evaluering av Økokrims etterforskning og irettføring».

Riksadvokaten ba ved høringsbrev av 21. september 2017 om høringsinstansenes innspill til evalueringen av Transocean-saken. I høringsbrevet er det angitt at Riksadvokaten er særlig interessert i høringsinstansenes vurdering av de foreslåtte tiltak, og gjerne mottar konkrete forslag til hvordan de kan følges opp, synspunkter om det er noen av forslagene som krever ytterligere utredning og andre forslag til forbedringstiltak enn de som er berørt i rapporten.

I Advokatforeningen er det særlig lovutvalgene for strafferett og straffeprosess og for skatterett som arbeider med de berørte fagfelt. Begge disse lovutvalgene har medlemmer som har inngått i forsvaret av de tiltalte i saken, og som besitter konkret sakkunnskap som kunne bidratt til ytterligere beskrivelse av hendelsesforløpet. Slike innspill anser vi imidlertid å falle utenfor hva som hører hjemme i nærværende høringsuttalelse, som er knyttet til evalueringen og dens fokus på tiltak for fremtiden.

Ved Advokatforeningens vurdering av evalueringsutvalgets forslag til tiltak og øvrige betraktninger rundt de problemstillinger som reises kommer selvsagt også våre medlemmers erfaringer fra behandling av økonomiske straffesaker generelt inn som et viktig erfaringsgrunnlag. Selv om Transoceansaken fremstår spesiell på enkelte måter, gjør mange av problemstillingene seg gjeldende mer generelt. Vi har derfor funnet grunnlag for å fremme enkelte mer generelle betraktninger.

Advokatforeningen er kjent med at det pågår erstatningssaker i kjølvannet av Transoceansaken, og tar ikke stilling til disse ettersom verken de faktiske forhold eller rettslige anførsler er del av Advokatforeningens vurderingsgrunnlag ved utarbeidelse av høringsuttalelsen.

3. Overordnede merknader

Effektiv og rettssikker etterforskning og påtalebehandling av økonomiske straffesaker er svært viktig i et moderne samfunn. Advokatforeningen vil fremheve at beskyttelse av private og offentlige økonomiske interesser, samt håndheving av regler som beskytter det moderne samfunns økonomiske system, er grunnleggende elementer i et rettssamfunn.

Et særpreg ved de fleste økonomiske straffesaker er at selve spørsmålet om hvorvidt de handlinger som etterforskes er straffbare beror på prejudisielle vurderinger av hvorvidt handlingene er sivilrettslig rettmessige eller rettsstridige. I dette ligger at man ofte ikke uten videre kan slå fast at man i det hele tatt står overfor noe straffbart forhold – slik man som regel vil kunne gjøre i mer tradisjonelle kriminalitetstyper.

Den iboende kompleksiteten i mange økonomiske straffesaker medfører behov for å finansiere og organisere politiets og påtalemyndighetens arbeid med slike saker på måter som sikrer en effektiv, pålitelig og rettssikker oppklaring og bedømmelse av saksforholdene. Etableringen av Økokrim har vært et viktig tiltak i så måte. Etter Advokatforeningens syn er imidlertid Transocean-saken ett av flere eksempler på at både Økokrims og øvrige politidistrikters behandling av økonomiske straffesaker har betydelig forbedringspotensial. Det er også mye som taler for at organisatoriske endringer bør vurderes for en bedre måloppnåelse.

Etter Advokatforeningens syn er det største og mest presserende problemet som kommer frem i utvalgets rapport og som understøttes av observasjoner fra andre saker i de senere år, at ressurs- og kompetansemangel i politiet og påtalemyndigheten avbøtes med «samarbeidsløsninger» der man i stadig større grad har åpnet for å overlate etterforskningsoppgaver og endog rettslig subsumsjon til personell fra andre statsetater – dels etater som i prinsippet er «fornærmet» i straffesaken, dels «kontrolletater». Dette går grunnleggende på tvers av prinsippet om en uavhengig og objektiv påtalemyndighet som skal være frikoblet fra den øvrige (politisk instruerbare) statsforvaltningen. Det er således etter Advokatforeningens syn presserende å sikre en tilstrekkelig finansiering av påtalemyndigheten og etterforskningsorganene i politiet til at disse fullt ut kan foreta sin egen uavhengige etterforskning og påtalevurdering av økonomiske straffesaker.

Hva gjelder Økokrims organisering finner Advokatforeningen grunn til å sette spørsmålsteget ved om Økokrim er blitt «for spesielle» i forhold til øvrig politi og påtalemyndighet. Herunder kan særlig fremheves:

- Integrasjon av høyere påtalemyndighet (statsadvokatnivået) i etterforskningsorganet, hvilket medfører at den som til slutt skal avgjøre tiltale spørsmålet har ansvar for etterforskningen fra første dag, og leder etterforskningen på daglig basis. Dette skaper utfordringer i forhold til å få en sunn og objektiv vurdering av faktum og juss når tiltale spørsmålet skal avgjøres.
- Rekruttering til både etterforskningsstillinger og påtalestillinger synes å fokusere uforholdsmessig sterkt på annet enn erfaring med etterforskning og iringteføring av straffesaker. «Mengdetrening» i straffesaksbehandling og praktisering av de beviskrav og rettssikkerhetsgarantier som praktiseres av påtalemyndighet og domstoler i «vanlige» straffesaker er viktig erfaring for personell som skal gis myndighet til å ta svært inngripende beslutninger for individer, selskaper og til syvende og sist for samfunnet.
- Det er også spørsmål om spesialiseringen har gått for langt. Teamene i Økokrim er svært spesialiserte – noen mer enn andre. Selv om dette medfører at den enkelte etterforsker eller påtalejurist bygger opp særlig høy kompetanse på sitt (smale) område, medfører en slik spesialisering en betydelig risiko for at man «ser seg blind» på sin sektor. For stor grad av spesialisering kan også lett føre til at man mister de korrektiver og impulser som befatning med et bredere spekter og større volum av straffesaker byr på.

4. Kommentarer til de foreslåtte tiltakene

4.1 Innledning

Høringsbrevet inviterer til å gi «høringsinstansenes vurdering av de foreslåtte tiltak». Vi vil i det følgende kommentere de ulike tiltakene i rapportens kap. 16, dog slik at vi har valgt å behandle noen av tiltakene gruppevis i en mer overordnet tematisering, der vi også trekker inn tilgrensende og dels mer overordnede problemstillinger.

4.2 Forholdet til andre myndigheter. Avvikling av samarbeidsavtalen. (Tiltak 9)

Som nevnt innledningsvis mener Advokatforeningen at etterforskning og påtalebehandling av straffesaker skal håndteres av politiet og påtalemyndigheten. Personell fra et organ som prosessuelt sett er fornærmet ved den handling som etterforskes må anses inhabile til å utføre arbeid for påtalemyndigheten (herunder med etterforskningen) av saken. Dette gjelder naturligvis i særdeleshet i

de tilfeller der vedkommende tjenestemann har tatt stilling til de spørsmål som er gjenstand for etterforskning i sitt arbeid for det fornærmede organ.

Advokatforeningen mener at samarbeidsavtalen mellom påtalemyndigheten, politiet, skatteetaten og NAV etablerer – eller i det minste åpner for – en ordning som regelmessig krenker habilitetskravet i strpl. § 60 så vel som grunnprinsippet om objektiv og uavhengig politi og påtalemyndighet jf. strpl. § 56 annet ledd. Riksadvokaten bør derfor snarest avslutte avtalen i sin nåværende form. Dette er også den logiske måte å løse evalueringsutvalgets tiltak 9 på.

Det kan stilles spørsmål ved om det er nødvendig å anse personell inhabile kun som følge av ansettelsesforhold i f.eks. Skatteetaten, der vedkommende ikke på noen måte har hatt befatning med etatens behandling av saken (dvs. verken bokettersyn, vedtaksforberedelse eller beslutning om anmeldelse). I slike tilfeller gjør ikke motforestillingene seg gjeldende i samme grad.

Advokatforeningen mener imidlertid det er viktig å være prinsipielle i dette spørsmålet. Tilknytning til det organ som enten er prosessuelt fornærmet, eller som har anmeldt forholdet i egenskap av forvaltningsmessig kontrollorgan (Finanstilsynet, Arbeidstilsynet) er etter vårt syn tilstrekkelig til å skape tvil om vedkommende kan møte saksforholdet uten forutinntatthet og med den absolutte objektivitet som må kreves av etterforskere og påtaleansvarlige. Ressursmessige hensyn kan ikke tillates å fremtvinge pragmatiske løsninger i strid med prinsippet om at straffesaksbehandlingen skal foretas av en påtalemyndighet fritatt for politisk styring i enkeltsak. Da må det være en oppgave for Stortinget å overføre de nødvendige ressurser fra f.eks. Skatteetaten til politi/ påtalemyndighet slik at oppgavene kan utføres av politiets og påtalemyndighetens eget personell som gjennom å være underlagt en ikke-instruerbar riksadvokat etter strpl. § 56 annet ledd er uavhengige av den øvrige utøvende makt.

Subsidiært mener Advokatforeningen at det under enhver omstendighet må sikres at personell som har hatt deltatt i fornærmedes eller kontrollorganets behandling av saken ikke deltar i etterforskningen. Evalueringsutvalgets rapport viser alt for klart hvor galt det lett går når man etablerer en slik «samrøre». Representanter for fornærmede eller kontrollorganer vil regelmessig være viktige bidragsyttere gjennom at de bidrar med oversendelse av dokumenter / opplysninger, samt avhøres som vitner, på lik linje med f.eks. representanter for en bank som mener seg utsatt for lånebedrageri eller en bobestyrer som oversender opplysninger om mulige straffbare forhold.

Helt sentralt er at det må være full notoritet over interaksjonen mellom politi/påtalemyndighet på den ene side, og fornærmede / kontrolletat på den annen side. All informasjon og påvirkning fra fornærmede / kontrolletat overfor politi/påtalemyndighet må journal- og dokumentføres slik at etterforskningsdokumentene gir et sant og etterprøvbart bilde av hva som har fremkommet gjennom etterforskningen.

Under enhver omstendighet må det etableres rutiner slik at det ikke hersker noen tvil om hvorvidt en person ansatt hos fornærmede eller en kontrolletat opptrer i egenskap av utlånt til påtalemyndigheten, eller på vegne av sin arbeidsgiver. Dette gjelder ikke bare i forhold til anvendelse av reglene om hva som er intern og ekstern kommunikasjon, men også konkret i forhold til hvilke interesser vedkommende har for øye i den enkelte situasjon.

Selv om det ligger utenfor Riksadvokatens / påtalemyndighetens ansvarsområde som sådan, finner vi også grunn til å peke på at påtalemyndigheten bør markere overfor andre offentlige etater som opptrer som anmelder / fornærmet i økonomiske straffesaker, at anmeldelse og begjæring om påtale må være begrunnet i en reell vurdering av at det foreligger et straffbart forhold, og ikke i den hensikt å gjennom ransaking og beslag etter straffeprosessuelle regler få tilgang til materiale man ikke har tilgang til etter sine egne hjemler. Det er fremkommet opplysninger om at slik motivasjon skal ha ligget til grunn for skatteetatens anmeldelse både i Transocean-saken og i saken som ble avsluttet ved Gulating lagmannsretts dom LG-2013-172876-2.¹

4.3 Finansiering av etterforskning og irettføring (Tiltak 8)

Dette punktet har nær sammenheng med punktet om forholdet til andre myndigheter. En tilstrekkelig og ubundet finansiering er en grunnleggende forutsetning for påtalemyndighetens uavhengighet i straffesaksbehandlingen. Hvilke budsjettposter finansiering av straffesaksbehandling kommer fra, er således langt mer enn teknikaliteter.

Advokatforeningen finner det derfor svært bekymringsfullt dersom den omstendighet at politi og påtalemyndighet må søsøke om ressurser innenfor et kostnadstungt justisbudsjett, mens skatteetatens «Skattekrim»-satsning hører til i den inntektsgenererende kategorien på statsbudsjettet, medfører at Økokrim og politidistriktene økoteam blir underfinansiert. Å tilføre dem personell betalt over andre budsjetter er både uryddig, uhensiktsmessig, prinsipielt uakseptabelt og ikke minst gir det grobunn for usunne bindinger.

I tillegg til at personell som arbeider med etterforskning og irettføring av straffesaker må finansieres av politiets og påtalemyndighetens budsjetter, vil vi peke på at den forskriftsendring som ble foretatt i «Forskrift om skattefordeling mellom skattekreditorene» av 2012-06-20 nr 627 § 14 bør reverseres. Etter endringen lyder paragrafens nr. 3 som følger:

De utgifter som det offentlige pådrar seg ved rettslig prøving av skattekrav mv. etter reglene i skattebetalingsloven § 17-1 og skatteforvaltningsloven § 15-1, skal fordeles som innfordringsutgifter. Der Finansdepartementet eller Skattedirektoratet samtykker, gjelder tilsvarende for utgifter som det offentlige pådrar seg ved prejudisiell prøving av skattekrav i saker etter skatteforvaltningsloven § 14-12, straffeprosessloven § 427 og § 428, og i sivile erstatningskrav mot medvirkere. Tilkjente saksomkostninger fordeles som innfordringsinntekter.

Den understrekede setningen ble satt inn ved endringen. Endringen ble foretatt kort tid før oppstart av straffesaken i Oslo tingrett, og i forbindelse med engasjement av sivile advokater til å delta i aktoratet i Transocean-saken.

Som konsekvens av evalueringsutvalgets tiltak 8, bør endringen reverseres. For øvrig kan det bemerkes at forskriftsbestemmelsen legger opp til en ordning som er i strid med strpl. § 78 annet ledd, som slår fast at advokater som oppnevnes som aktorer skal honoreres av retten etter salærforskriftens regler.

¹ Sakene ble anmeldt hhv. 14.12.2004 og 05.01.2005.

4.4 Kompetanse og bemanning på etterforskningsteamene (tiltak 1 og 2)

Disse tiltakene er i og for seg selvsagte forutsetninger for et velfungerende Økokrim. Tilstrekkelig finansiering er åpenbart nødvendig for å kunne gjøre noe med disse utfordringene. Imidlertid vil Advokatforeningen peke på at hvilke kompetanseprofiler man ser etter ved rekruttering til Økokrim også spiller en viktig rolle. Uavhengig av de konkrete forhold i Transocean-saken vil vi påpeke viktigheten av at påtalevurderinger i saker av den art Økokrim behandler, tas av personer med betydelig erfaring fra «vanlig» straffesaksbehandling. Selv om Økokrim-saker er spesielle på sine måter, må påtaleskjønnet utøves med samme rettssikkerhetsfokus og bevisvurderingsnorm som i andre straffesaker.

Videre vil Advokatforeningen peke på farene ved for stor grad av spesialisering hos de som fatter påtaleavgjørelser. Stor grad av spesialkompetanse på et bestemt felt innebærer også en risiko for utvikling av overdrevent aktivistisk tilnærming til straffesaksbehandlingen. Advokatforeningen vil fremheve at straffesaksbehandling ikke er en egnet arena for rettsaktivisme og rettsutvikling av de prejudisielle rettsdisipliner. Legalitetsprinsippet og tunge rettssikkerhetshensyn tilsier at grensene for hva som er rettmessig og ikke etter den underliggende sivilrett må avklares på andre måter enn gjennom å basere tiltaler på ekspansiv / eksperimentell lovforståelse. Dette gjelder ikke bare skatterettens som underliggende sivilrett, men også andre disipliner som f.eks. verdipapirhandel, selskaps- og obligasjonsrett m.v.

Dette er forhold som taler mot en *for* høy grad av spesialisering, både blant påtaleansvarlige og etterforskere. Det kan også være spørsmål om man burde vurdere rotasjonsordninger med sikte på å sikre at ikke perspektivet over tid blir for fokusert på ett bestemt saksfelt.

For så vidt gjelder de påtaleansvarlige, vil Advokatforeningen også fremheve at disse på lik linje med dommere må forutsettes å være generalister som må være i stand til å tilegne seg og deretter selvstendig avgjøre ethvert retts- og bevissspørsmål som er av betydning for påtalespørsmålet i en sak. En påtaleansvarlig kan aldri unnlate å ta stilling til bevisbedømmelse og/eller subsumsjon i det prejudisielle spørsmål som inngår som del av straffbarhetsbetingelsene i det straffebud som vurderes anvendt i en tiltale.

Ut fra rapporten fremstår det som at den påtaleansvarlige i Transocean-saken har inntatt et standpunkt om at det ikke var opp til ham å ta stilling til hva som var riktig skatterettslig resultat, på tross av at straffebudet krever årsakssammenheng mellom skattyters opplysningssvikt og en uberettiget skattefordel. Det fremstår således som et viktig læringspunkt å fremheve de påtaleansvarliges ansvar for å prøve alle elementer av bevisvurdering og rettsanvendelse i de prejudisielle spørsmål saken reiser. I nødvendig utstrekning må man selvsagt – akkurat som for en dommer – trekke inn spesialkompetanse som kan veilede den påtaleansvarlige. Dersom påtalemyndigheten har som ambisjon å overbevise en domstol (normalt uten skatterettsspesialister) om en gitt skatterettslig løsning, må man forventes å ha tilegnet seg, forstått og bedømt de aktuelle omstendigheter selv – uavhengig av egen spesialkompetanse. I forlengelsen av dette vil man også forvente at påtalemyndigheten selv har tilegnet seg tilstrekkelig kunnskap om og forståelse av de prejudisielle spørsmål til selv å prosedere dem for retten.

Hva gjelder kompetanse på etterforskningssiden er det nærliggende å reise spørsmålet om man ikke burde rekruttere etterforskere med juridisk bakgrunn, på tilsvarende måte som man har spesialetterforskere med bl.a. revisorbakgrunn. I og med at mange av de spørsmål som skal etterforskes

nettopp er av juridisk art (prejudisielle, sivilrettslige spørsmål som utgjør objektive straffbarhetsbetingelser) er det behov for juridisk kompetanse ved etterforskningen. Mens andre land har tradisjon for å utdanne jurister til etterforskere (f.eks. er dette svært vanlig blant FBIs øko-etterforskere), har man i norsk sammenheng begrenset seg til å ha jurister i påtalefunksjonen. I lys av de utfordringer som påpekes i den foreliggende rapporten fremstår det betimelig å reise spørsmålet om det ikke ville være på sin plass med etterforskere med skattejuridisk kompetanse. I andre sammenhenger vil det tilsvarende være relevant med selskapsrettslig, obligasjonsrettslig og regnskapsrettslig juristkompetanse.

4.5 Kvalitetssikring av påtaleavgjørelser, samt påtalevurdering i flere ledd (Tiltak 7)

Advokatforeningen støtter det foreslåtte tiltaket om kvalitetssikring av påtalevurderinger ved at vurderingene forelegges en annen statsadvokat i tillegg til den som har ledet etterforskningen, samt at særlig viktige avgjørelser bør gå gjennom flere ledd.

Den integrerte påtalemodellen i Økokrim har åpenbare fordeler ved at påtalejuristen deltar i etterforskningen fra første dag. Samtidig skaper den viktige utfordringer for objektiviteten ved den endelige påtalevurderingen ved at den påtaleansvarlige nødvendigvis får et «eierforhold» til saken gjennom etterforskningsfasen, som nødvendigvis gjør det umulig å foreta en fullstendig objektiv vurdering av resultatene når etterforskningen er ferdig og det skal vurderes hvorvidt «produktet» holder til tiltale.

Dette er hensyn som ville ha blitt avhjulpet ved et skille mellom statsadvokatnivået og etterforskningsinstansen, selv om det også er åpenbare ulemper i form av at den løpende påtalemessige styring av etterforskningen i så fall ville være overlatt til politiadvokatene. Advokatforeningen mener imidlertid at de kvalitets- og rettssikkerhetsmessige fordelene ved en deling i betydelig grad vil oppveie ulempene. Ulempene kan også langt på vei oppveies av at organene lokaliseres i umiddelbar nærhet av hverandre, samt ved at etterforskningsorganet pålegges å regelmessig redegjøre for saksfremdriften i pågående saker for statsadvokaten.

I lys av debatten knyttet til Særorganutredningen, finner vi grunn til å påpeke at en deling bør ses uavhengig av andre politiorganer (Kripos) og statsadvokatembeter (NAST), og at det er viktig at man fortsatt har både et spesialisert etterforskningsmiljø og et spesialisert påtaleorgan for økonomisk kriminalitet.

4.6 Saksfremdrift (Tiltak 3, 4, 5 og 6)

Disse tiltalene er viktige, og Advokatforeningen slutter seg til disse. Det er i denne sammenheng viktig å ta med i de konkrete vurderingene at den kriminalitetsbekjempende effekt av etterforskning og påtale av straffesaker er avhengig av at sakene behandles hurtigst mulig. I samme retning trekker selvsagt siktedes og mistenktes rett til avgjørelse innen rimelig tid.

Dette er forhold som taler for mer hardhendt prioritering og tilskjæring av hvor bredt og dypt man skal gå ut i en etterforskning. Selv om man ved en bredere, tidkrevende og mer grundig etterforskning kan finne grunnlag for noen ekstra og kanskje endog mer alvorlige tiltaleposter, vil straffesakens kriminalitetsforebyggende effekt regelmessig være større dersom det lar seg gjøre å fremme en sak på noen kjernepunkter raskt og uten å ta seg tid til å endevende alle mulige informasjonskilder. Særlig i lys av de utømmelige kilder til informasjon og etterforskningsopplysninger man har mulighet til å skaffe

gjennom databeslag og innhenting av elektroniske data fra alle tenkelige instanser er det viktig å avveie etterforskerens iboende vitebegjær mot den samfunnsmessige tilleggsnytt ved å forfølge noen ekstra forhold, og på den annen side det samfunnsmessige tap av effektivitet i rettshåndhevelsen ved at den preventive virkning av straff reduseres når straffen ikke «serveres varm».

Det er også viktig å ha høy bevissthet om at langvarig etterforskning av økonomiske straffesaker i mange tilfeller har ekstraordinære konsekvenser for de som er under etterforskning i forhold til andre typer saker. Velferdsmessige og økonomiske tap blir fort meget store der hvor næringslivsaktører settes under etterforskning. Dette gjør det særlig sentralt å målrette ressursbruken slik at etterforskningen kan konkluderes så raskt som mulig. Derved reduserer man også statens økonomiske eksponering for erstatningsansvar. Skadepotensialet ved strafforfølgning av økonomiske straffesaker er svært høyt. I tillegg til den selvsagte målsetningen om å unngå å påføre borgere unødig ulempe, vil raskere avklaring av saker også begrense de tap staten må erstatte ved frifinnelse/henleggelse.

5. Øvrige innspill fra Advokatforeningen

Advokatforeningen vil i tillegg til de forhold som er drøftet i tilknytning til rapportens forslag til tiltak, peke på følgende to problemstillinger:

5.1 Etterforskning rettet mot advokaters ivaretagelse av sin funksjon i rettsstaten – å være talsmann for sin klient med krav på ikke å bli identifisert med klienten og dennes interesser

En særlig problemstilling knytter seg til det å straffeforfølge advokater for hva de skriver til offentlige myndigheter eller domstoler på vegne av klienter til ivaretagelse av klientens rettsstilling. En av tiltalepostene i Transoceansaken knyttet seg konkret til at argumentasjon i tilsvar til varsel om endringsligning og tilleggsskatt, skulle rammes som straffbart brudd på ligningsloven.

Borgernes tilgang til kvalifisert rettshjelp og representasjon av advokat er en grunnleggende forutsetning for en velfungerende rettsstat. Prinsippet om at en advokat ikke skal identifiseres med sin klient og de interesser og standpunkt han forfekter på klientens vegne er en viktig del av denne forutsetningen, slik det også fremgår i Advokatforskriftens kapittel 12 *Regler for god advokatskikk*, pkt. 1.2.

Viktigheten av å beskytte advokater mot utilbørlig påvirkning i retning av å hensynta andre forhold enn klientens interesse, reflekteres også i det grunnleggende kravet til uavhengighet i domstollovens regler om advokater og Advokatforskriften. Det vises også til den beskyttelse advokater er gitt mot påvirkning mot og gjengjeldelse for handlinger de har utført som aktør i rettsvesenet gjennom straffebestemmelsen i strl. § 157 («motarbeiding av rettsvesenet»).

Å iverksette etterforskning av advokater for påstått medvirkning til straffbare handlinger som hevdes begått i egenskap av forsvarer, bistandsadvokat eller prosessfullmektig vil objektivt sett falle inn under gjerningsbeskrivelsen i strl. § 157 om å gjengjelde «en handling, et arbeid eller en tjeneste som aktøren har utført i forbindelse med en straffesak eller en sivil sak». Da gjenstår kun spørsmålet om handlingen er rettsstridig.

For så vidt gjelder bestemmelsens formelle rekkevidde kan man selvsagt problematisere hvorvidt en skatteadvokat som inngir tilsvar på et varsel om at det vurderes ilagt tilleggsskatt er å anse som «forsvarer». Poenget er at de underliggende hensyn om å beskytte aktøren mot gjengjeldelse gjør seg

gjeldende i samme grad.

Det å straffeforfølge advokater for å formidle sine klienters anførsler om faktum og juss overfor forvaltningsmyndigheter eller domstoler, fremstår etter Advokatforeningens syn som et alvorlig angrep på rettsstaten, som bl.a. kan krenke enkeltindividers reelle adgang til å få fremmet og imøtegått krav for domstolene (EMK art 6) og for forvaltningen.

Samtidig er det lett å forstå at muligheten til å få tilgang til opplysninger som ellers er vernet av bevis- og beslagsforbud som følge av betroelsesforhold mellom klient og advokat, kan gjøre det fristende for påtalemyndigheten å trekke inn advokater som mistenkt i den hensikt å få tilgang i medhold av unntaket i strpl. § 204 annet ledd for opplysninger i forhold der advokat og klient er mistenkt for å være medskyldige.

Advokatforeningen mener at det er viktig å få i stand egnede lovgivningsmessige klargjøringer som sikrer at advokater kan fremme sine klienters saksfremstilling og anførsler uavhengig og uten å frykte personlig forfølgelse. Inntil slike klargjøringer måtte komme på plass, vil det være ønskelig at Riksadvokaten foretar egnede innskjerperinger, bevisstgjøring og vurderer rutiner for kvalitetskontroll for å sikre en påtalepraksis som respekterer de grunnleggende prinsipper for advokaters uavhengighet.

5.2 Behov for gjennomgang og modernisering av politiets og påtalemyndighetens systemer for journal-/dokumentføring av kommunikasjon i straffesaker, herunder pr. epost.

I lys av det som er fremkommet både i utvalgets rapport samt i rettsavgjørelsene knyttet til spørsmålene om forsvarernes innsynsrett i korrespondanse mellom Økokrim, skatteetaten, regjeringsadvokaten og advokatfirmaet Schjødt (Rt. 2013 s. 9 med underliggende avgjørelser) samt Økokrims korrespondanse med en amerikansk advokat (Rt. 2012 s. 1239) fremstår det å være behov for at politi og påtalemyndighet får etablert rutiner og tekniske løsninger for journal- og dokumentføring av korrespondanse – herunder e-postkorrespondanse – i samsvar med hva som praktiseres i statsforvaltningen for øvrig.

Det bør etableres løsninger som gjør det mulig å kontrollere at all korrespondanse som er journalført i Strasaks postjournal, faktisk blir innført i den aktuelle straffesakens dokumentfortegnelse. Dersom det er tale om interne dokumenter, må det foretas og dokumenteres en vurdering av dokumentet som internt på avsendelses-/mottakstidspunktet. Det må ikke være anledning til å unnlate dokumentføring for så, når innsynsbegjæringen kommer, å vurdere og begrunne i ettertid at dokumentene er interne.

I lys av at en stadig større del av informasjonsutvekslingen i samfunnet – også i straffesaksbehandlingen – foregår pr. e-post er det også viktig å få etablert rutiner og løsninger som fanger opp både ut- og inngående e-postkorrespondanse av materielt innhold. Også her må det etableres ordninger som sikrer at en kategorisering av dokumentet som organinternt gjøres i realtid og kan etterprøves.

6. Avslutning

Advokatforeningen mener den gjennomførte evaluering gir grunnlag for en konstruktiv videreutvikling av påtalemyndighetens arbeid for bekjempelse av økonomisk kriminalitet, herunder enkelte viktige korrigeringer av uheldig praksis.

Tilstrekkelig og uavhengig finansiering av politiets og påtalemyndighetens etterforsknings- og påtaleorganer er en nøkkelbetingelse for rettssikker og kvalitativ god behandling. Påtalemyndighetens og derigjennom etterforskningsenehetene i politiets formelle og reelle uavhengighet av den øvrige statsmakten – herunder politisk styring – er en grunnverdi i vår rettsstat. Den må ikke utfordres gjennom pragmatiske samarbeidsløsninger der statsorganer undergitt direkte politisk kontroll og med rolle som fornærmet eller anmelder i saken slippes inn i etterforskningen.

Jens Johan Hjort
leder

Vennlig hilsen

Merete Smith
generalsekretær

Saksbehandler: Trude Molvik
tm@advokatforeningen.no